

osm roků na kubě

otto
horský

osm roků na kubě

otto
horský

*Vyjadřuji poděkování všem přátelům, kolegům
a kolektivu spolupracovníků, zejména z Geodestu Brno,
ale i kubánským spolupracovníkům, kteří se všichni
přičinili svým pracovním úsilím a nasazením
o zdar našich odborných prací na Kubě.
Zvláštní poděkování patří mé manželce
JUDr. Marii Brunclíkové, jíž jsem velmi vděčen
za komentáře k mé první verzi knihy.*

Osm roků na Kubě

Text © Otto Horský, 2007

www.horsky.estranky.cz

Grafická úprava a obálka © Otto Horský, 2007

Fotografie © Otto Horský a internet

1. vydání jako e-kniha © Lukáš Vik, 2015

ISBN PDF formátu: 978-80-87749-45-6 (PDF)

Konverze do elektronických formátů:

grafik a webdesignér Lukáš Vik

www.lukasvik.cz

**EXPERTA SPASITELSKÉ POSLÁNÍ
1978–1982**

Předmluva

Rozhodnutí zvolit si za celoživotní povolání geologii bylo zcela jistě motivováno mým intenzivním vztahem k přírodě. Již jako malý chlapec jsem hluboce prožíval všechny její vůně a podoby. Vnímál jsem její teplo i vláhu a cítil se její nedílnou součástí.

To, že budu studovat geologii, mi bylo jasné od čtrnácti let. Že to ale bude geologie zaměřená na stavebnictví, na tom měl jistě podíl můj strýc Vilibald Bezdíček, uznávaný vodohospodář, a moji dva starší sourozenci, kteří studovali na Vysokém učení technickém v Brně vodní stavby. Odtud tedy byl již jen krůček k tomu, abych skloubil geologii a přehradní stavitelství a stal se ze mě inženýrský geolog.

Inženýrská geologie byla poměrně mladým oborem. Jeho celosvětově uznávaným zakladatelem byl náš akademik Quido Záruba, který již ve dvacátých letech minulého století prosazoval důležitost znalosti inženýrsko-geologických poměrů stavebního místa před zahájením výstavby jakékoliv náročné stavby. Katastrofy několika přehrad a jiných staveb mu daly záhy za pravdu. Posláním inženýrského geologa v dnešním pojetí je tedy komplexní objasnění geologických, seizmotektonických, hydrogeologických, fyzikálně mechanických a geomorfologických podmínek území, v němž má být vybudováno velké stavební dílo. Z výčtu povinností inženýrského geologa je vidět, že je to úkol nemalý, vyžadující znalost několika oborů a schopnosti vzájemné mezioborové aplikace a zhodnocení výsledků. Ne všude ve světě je chápáno takto pojaté poslání inženýrského geologa a jednotlivé činnosti jsou prováděny odděleně, bez podrobného zhodnocení vazeb mezi nimi, a dochází proto často k nesprávné interpretaci výsledků průzkumu. To pak může mít za následek nutné zásahy do projektu během výstavby, její zpoždění, prodražení, ohrožení stavby během provádění nebo

*Již od
dětských
let jsem si
představoval
Kubu jako
zemi plnou
kokosových
palem a divoce
rostoucích
banánovníků.
A vůbec jsem
se nemýlil.*

po jejím dokončení. Chyby v zakládání staveb vyplývající právě z neznalosti inženýrsko-geologických podmínek mají často katastrofické následky. Role inženýrského geologa při projektování a výstavbě je tedy zásadní a nezastupitelná.

Kuba, Jamaika, Portoriko. Již od útlého dětství mi v hodinách zeměpisu zněla v uších tato slova tak tajuplně až kouzelně a plně probouzela moji dětskou fantazii. Z nich nejvíce mě přitahovala Kuba. Přestavoval jsem si tuto zemi jako nadpozemský ráj plný zajímavých lidí všech barev, dokonce i pirátů na moři a domorodých indiánů v tropických pralesích. V duchu jsem si představoval přírodu plnou kokosových palm, divoce rostoucích banánovníků a stráně prosyacené vůní nepoznaných koření. A na nich prosté chatrče domorodců, ohniště a kouř stoupající vzhůru k nebesům, kovbojové na koních a volně pasoucí se dobytek. Do Kuby jsem se zamiloval, a tak se stala mým vysněným cílem.

Moje cesta k dosažení tohoto cíle ale nebyla vůbec jednoduchá. Již během studií na gymnáziu v Prostějově a poté při studiu geologie na Vysoké škole báňské v Ostravě jsem se začal cílevědomě připravovat na budoucí práci zahraničního experta. Poznával jsem přírodu ze všech stran, navštěvoval různé lokality a hledal vzácné nerosty a zkameněliny. Moje sbírka nádherných exemplářů byla záhy úctyhodná. Přečetl jsem veškerou dostupnou literaturu o indiánech, o zemích Latinské Ameriky a zejména o Kubě. Čím více jsem prohluboval tyto znalosti, tím více jsem po ní toužil.

Osudová náhoda způsobila, že pod vedením Fidela Castra zvítězila na Kubě revoluce a brzy nato se objevili na naší vysoké škole první Kubánci. Československo jako jedna z prvních zemí nabídlo této zemi internacionální pomoc. Zahájil jsem ihned studium španělského jazyka na jazykové škole a s kubánskými studenty navazoval přátelské styky. Správně jsem předpokládal, že oni budou patřit k té první vystudované garnituře odborníků, kteří budou na Kubě řídit rozvoj geologie a blízkých oborů. Že jsem se potom s žádným z nich během dlouhodobého pobytu na tomto nádherném ostrově nesetkal, to je již druhá věc.

Prvním a základním předpokladem k práci zahraničního experta na Kubě byla kromě odbornosti znalost španělského

jazyka. To jsem si tedy alespoň od samého počátku myslal a také předpokládal, že bez jazykových znalostí těžko někdo může plnit tak zodpovědné poslání. Já osobně bych si nikdy bez znalosti místního jazyka nedovolil vyjet jako expert do žádné země. To se později ukázalo, alespoň v případě Kuby, jako mylné. Byla tam postupně vyslána celá řada expertů a učili se španělsky za pochodu. Naštěstí, českoslovenští experti byli svým způsobem výjimeční – všichni zvládli alespoň základy španělštiny k běžnému porozumění za tři až čtyři měsíce. Nejhuře na tom byli experti sovětští. Někteří z nich se nenaučili základy španělského jazyka nikdy, ani po čtyřletém působení v roli zahraničního poradce.

Od počátku jsem si byl vědom toho, že si musím ve své zemi nejdříve vybudovat vysoce odborné postavení. Je třeba se zviditelnit. Musím dokázat, že ve svém oboru jsem dobrý, že umím. Nepatřil jsem k první garnituře odborníků, kteří do mladého, rozvíjejícího se oboru inženýrské geologie přišli o několik roků dříve než já a již patřili ke špičce nejen u nás, ale i v zahraničí. Ti samozřejmě na Kubu odjeli jako první, i když neuměli španělsky.

Díky svým dobrým učitelům a také proto, že jsem byl hned zpočátku pověřován náročnými stavbami, vypracoval jsem se během prvních deseti let praktické činnosti mezi inženýrské geology schopné řešit i ty nejnáročnější stavby komplexně. Měl jsem již za sebou inženýrsko-geologický průzkum pro několik přehrad, pro sanaci břehů Oravské přehrady, pro dálnici Praha-Brno a právě jsem pracoval jako hlavní geolog v té době na našem největším vodním díle, přečerpávací vodní elektrárně Dalešice na řece Jihlavě. A v tom byl právě ten kámen úrazu. Při kubánském požadavku na zahraničního experta v roce 1966, kdy popis jeho pracovní náplně na Kubě přesně odpovídal mé profesi, mi bylo řečeno, že nejdříve musím dodělat průzkumné práce pro dálnici Praha-Brno. Potom přišel rok sovětské invaze na naše státní území a Fidel přešlapoval kolem problému jako myš kolem horké kaše. Nejdříve se zdálo, že invazi odsoudí, ale nakonec se přidal na stranu sovětů. Kubánské vztahy k Československu se ochladily. Po několika měsících

se opět narovnaly a pokračovala dál internacionální pomoc, spočívající především ve vysílání expertů.

To ale práce na Dalešicích pokračovaly a měl jsem jiné starosti. Celý inženýrsko-geologický průzkum pro tuto stavbu jsem pojal jako aplikaci moderních průzkumných metod, dosud na žádné jiné stavbě nepoužitých a mnohdy zcela novátorských. To mi umožnilo zpracovat později tuto tematiku jako kandidátskou disertační práci a na jejím základě obhájit titul kandidáta věd.

Někdy kolem roku 1971, když průzkumné práce na Dalešické přehradě vrcholily a zahájil jsem aspirantské studium, Kubánci požádali o vyslání pěti civilních inženýrů pro obor inženýrská geologie a geotechnika. Sice nerad, ale mohl bych aspirantské studium přerušit a splnit si svůj dávný sen. Zpracoval jsem tedy poctivě odborný životopis a uvedl v něm, že jsem vystudoval geologii a můj obor je inženýrská geologie a geotechnika. Odpovídalo to zcela přesně náplni práce, která vyslaného experta na Kubě očekávala. Stejně tak učinil můj o několik roků starší kolega z Prahy, pracující na Českém geologickém úřadě v Praze jako vedoucí odboru inženýrské geologie. Napsal do životopisu, že vystudoval geologii v Praze. Oba nás kubánská strana zamítla a přijala jen tři mladé odborníky, kteří sice vystudovali civilní inženýrství, což odpovídalo požadavku, ale v oboru inženýrské geologie dostatek zkušeností neměli a jaksi samozřejmě se teprve začali učit španělsky.

Byl jsem zklamán.

Náš nadřízený orgán, Český geologický úřad, podal námítku proti zamítnutí mého vyslání na Kubu. Zdůvodnil to tím, že vlastně z těch pěti odmítli jednoho z nejzkušenějších odborníků v žádaném oboru, navíc znalého španělštiny. To jsem již měl státní zkoušku z jazyka španělského na Univerzitě 17. listopadu v Praze. Takto jazykově připraven nebyl dosud žádný náš expert, který byl vyslán jako poradce na Kubu. Ale vlastně ani nikdy potom. Kubánská strana se omluvila a podala návrh, abych od roku 1972 přednášel inženýrskou geologii a geotechniku na Univerzitě v Havaně. Zaslali v tom směru oficiální požadavek na mé jméno. Poslal jsem životopis a stejně tak učinilo ještě několik vybraných profesorů příbuzných

oborů z různých vysokých škol. Mezi ně patřil i uznávaný hydrogeolog, prof. Dr. Ing. Vladimír Homola, DrSc., autor několika učebnic, můj bývalý učitel z vysoké školy. Vzápětí nato, skoro před odjezdem, kubánští studenti provedli malou „kulturní revoluci“ a prohlásili radikálně, že nepotřebují zahraniční profesory, že jsou již dostatečně připraveni k tomu, aby sami mohli vyučovat. Tak mi potřetí unikl kontrakt na Kubu.

A čas plynul. Pracoval jsem na dalších velkých stavbách, například jako hlavní geolog při průzkumných pracích pro vodní dílo Slezská Harta. Mimochodem, jak vyplynulo z geologického průzkumu, jednalo se o přehradu ve velmi komplikovaných geologických podmínkách, jimiž se zařadila mezi světové rarity, neboť v pravém břehu budoucí hráze bylo zjištěno pohřbené údolí třetihorního toku řeky Moravice, zalité lávovým proudem po výbuchu sopky Roudný. Vzhledem k získaným odborným a hlavně praktickým zkušenostem jsem řídil na geologickém odboru podniku v Brně inženýrskou geologii a každé pondělí vyučoval externě na Vysokém učení technickém v Brně.

Snad i proto mi byla umožněna v roce 1972 účast na „Světovém kongresu pro velké přehrady“ v Madridu. Dokonce jsem byl jmenován vedoucím delegace, která sestávala kromě mě z dr. Rouska, vedoucího odboru inženýrské geologie na našem Českém geologickém úřadě v Praze, dále z Ing. Palo Mahúta, CSc., téhož postavení na Slovensku a z profesora Vojtěcha Broži z Vysokého učení technického v Praze, toho času také předsedy Československého přehradního výboru. Dr. Rousek byl právě jeden z nás dvou, koho kubánská strana z neznalosti zamítla jako experta.

Účast na kongresu byla úspěšná a stala se mezníkem v oblasti mých odborných styků se Španělskem, které později přerostly v dlouhodobou spolupráci. Za kuriozitu považuji osobní setkání s princem Juanem Carlosem, nynějším králem. Pozval nás totiž na recepci do královských zahrad při příležitosti ukončení kongresu. Naše malá delegace byla jedinou z východního bloku. Princ se velice zajímal o náš politický systém, proto nám věnoval několik minut.

Kolem roku 1973 jsem nastoupil do Ostravy jako vedoucí detašovaného pracoviště. Díky aplikaci moderních

průzkumných metod se podařilo vybudovat špičkové pracoviště, pověřované největšími stavbami v republice a zvané k řešení těch nejsložitějších geotechnických problémů. Mezi nimi mohu jmenovat dílčí práce pro přečerpávací elektrárny Dlouhé stráně, Čierny Váh, Hrhov a jiné. Také jsem se osobně ujal jako hlavní řešitel komplexního geotechnického průzkumu pro přehradu v Josefově Dole u Jablonce nad Nisou a tato přehrada byla později úspěšně vybudována.

Na jaře roku 1974 požádala kubánská strana, abych odejel na Kubu, na ministerstvo stavebnictví do Havany, jako hlavní poradce pro inženýrskou geologii a geotechniku. Tento požadavek jsme museli odmítnout. Byl jsem již připravován na dlouhodobý pracovní pobyt v Peru, který popisují v knize „Peruánské postřehy“ (Repronis Ostrava, 2004). Opět mi nezbývalo nic jiného, než si myslet, že Kuba mi není osudem předurčena. Zároveň, jako naschvál, přišel na moje jméno požadavek i do Kostariky, kde jsem měl nastoupit v hlavním městě San José na univerzitě jako učitel inženýrské geologie.

Ke konci roku 1974 jsem tedy s manželkou a dcerou odjel do Limy a nastoupil na obchodní oddělení jako vedoucí technické kanceláře a zároveň v diplomatické funkci obchodního přidělence. Po ročním působení v Peru, přesněji v srpnu 1975, jsem plánoval odlet na dovolenou do Československa prostřednictvím Aeroflotu, tedy sovětských aerolinií. Letenka byla podstatně levnější, než let západními leteckými společnostmi a měla pro mě jednu nesmírně lákavou výhodu. Během letu byla povinná jednodenní zastávka v Havaně. Konečně tedy, ne sice na dlouhodobý kontrakt, ale alespoň na jeden den se tam podívám. Částečně se tak splní můj dlouholetý sen. Sděлил jsem to obchodnímu radovi, ten to konzultoval s Prahou a vzápětí dostal odpověď:

„Nepovoluje se Horskému let Aeroflotem, musí použít americkou linku Braniff International, letět do New Yorku a tam přestoupit na Československé aerolinie. S Braniffem máme závazné dohody a nebudeme je přestupovat.“

A bylo to. Po páté mi Kuba unikla. Abych nebyl tak nešťastný, zařídil mi obchodní rada několikadenní pobyt

v New Yorku s mojí rodinou a teprve potom pokračování s Československými aeroliniemi do Prahy. Pobyt v New Yorku byl nezapomenutelný. Přesto jsem litoval, že mi nebylo umožněno navštívit Havanu.

Moje dvouleté působení v Peru, plánované původně na pět let, bylo po pracovní stránce velmi úspěšné, ale zároveň osobně tragické. V roce 1976 jsem se vrátil předčasně domů a brzy nato mi zemřela žena. Prodělala v Limě velmi těžkou, ale jak se ukázalo záhy nato, beznadějnou operaci po onemocnění rakovinou. Nemohl jsem za této situace dále pokračovat v práci v zahraničí a vrátil jsem se na svůj mateřský podnik. Tentokrát jako staronový vedoucí pracoviště v Ostravě. Ani jsem se neohřál a do naší republiky přijeli v roce 1977 na stáž na tři měsíce čtyři přední kubánští odborníci. Nebylo nic jednoduššího, než že je přidělit na stážování na moje pracoviště. Včetně tlumočníka z Prahy, i když to v daném případě ani nebylo zapotřebí. Ale nebylo možné ho odmítnout. Na druhé straně to mělo výhodu, že se o ně po večerech staral, protože jiné jazyky než španělštinu neznali a těžko by se po Ostravě pohybovali sami.

Tři měsíce se dennodenně odborně starat o čtyři Kubánce a to tak, aby jejich pobyt byl účelný a aby si na Kubu odvezli hodně teoretických i praktických zkušeností. Brávat je sebou do terénu na konkrétní stavby, to bylo to nejmenší. Ale co s tou teorií? A tak jsem dostal nápad, že během jejich pobytu napíši ve španělštině knihu o inženýrsko-geologickém průzkumu pro přehrady. Teoretických i praktických zkušeností jsem měl již více než dost. Po celou dobu mé dosavadní praxe jsem publikoval výsledky doma i v zahraničí na kongresech a sbíral odborný materiál. Měl jsem dávno v plánu napsat knihu česky. Tak proč ne poprvé španělsky? Co napíši, ihned nechám jazykově recenzovat kubánské stážisty. Tím jim dodám pocit důležitosti a odvezou si ze své stáže hotovou knihu, plnou metodických návodů, jak při průzkumu postupovat. Nenápadně jsem se zeptal tlumočníka z Prahy, jestli umí psát na stroji. Sláva, říkal, že umí. Nebyl vůbec proti tomu, že bude každý den knihu přepisovat. Dokonce si chtěl vzít psací stroj i na pokoj do hotelu. Knihu jsem za ty tři měsíce skutečně napsal a Český

geologický úřad ji vydal v roce 1978 a zaslal na Kubu jako dar a příspěvek k rozvoji spolupráce ve stavební geologii. Její druhé přepracované a doplněné vydání vyšlo v roce 2003 (Geotest Brno, 2003). Kubánce jsem vzal na exkurze na několik zajímavých staveb, kde právě probíhal inženýrsko-geologický průzkum, takže ani oni nepřišli zkrátka. Později, již za mého pobytu na Kubě, jsem se s každým z nich setkal na různých stavbách a v různých funkcích. Co se naučili, úspěšně používali a moji péči o jejich odborný růst mi s radostí opláceli přátelstvím. Ale i tím, že mě zvali na odborné konzultace na všechny významné stavby na Kubě.

V tomtéž roce, tedy v roce 1977, se kubánská strana obrátila na Československo s žádostí o provedení oponentury projektu pro přečerpávací vodní elektrárnu na řece Agabamě v pohoří Escambray. Autorem inženýrsko-geologického průzkumu byl inženýr Oswaldo Morua, můj pozdější nejbližší spolupracovník na Kubě a ještě později i aspirant na kandidáta věd. Moje oponentura kubánské závěrečné studie byla velmi kritická a vyzněla v doporučení dalších průzkumných prací, bez jejichž realizace nebylo možno tuto lokalitu doporučit. Náhoda tomu chtěla, že v daných místech se geologicky jednalo prakticky o obdobu naší přečerpávací elektrárny v Dalešicích, kde jsem až do konečného projektového řešení byl hlavním geologem a řešitelem úkolu. Také jsem doporučil, aby se podívali i na jiná místa v pohoří Escambraye, kde by se mohly vyskytovat geologicky vhodnější podmínky pro realizaci stavby. Tak se také stalo a v následujících letech byl Geotest Brno pověřen studiem čtyř různých variant na různých řekách v pohoří Escambraye. Ale o tom až později.

Ještě ke konci roku 1977 přijel na stáž do naší republiky jeden z vedoucích pracovníků na Ministerstvu stavebnictví v Havaně, inženýr Agnelio Pérez. Byl to geofyzik. Jednou s předností našeho pracoviště v Ostravě bylo, že jsme jako jediní v republice aplikovali koordinovaně geofyzikální metody společně s inženýrsko-geologickými a geotechnickými. Tedy ne tak, že geolog si objednal ke splnění úkolu u jiného podniku geofyzikální průzkum a potom společně

přemýšleli o aplikaci jeho výsledků pro závěrečnou zprávu. My jsme pracovali jako tým a vzájemně si odborně rozuměli. V tom jsme byli v té době dost výjimeční, neměli jsme konkurenci. Tak bylo nasnadě, že mi opět přidělili na moje pracoviště tohoto kubánského odborníka. To ale byl „někdo“ přímo z ministerstva stavebnictví. Toho jsem nemohl použít k psaní eventuální další knihy. Opravdu jsme se mu odborně věnovali a vysoce ocenil jak naše průzkumné metody, tak vysokou odbornou úroveň našeho pracoviště. Záhy se dostala řeč na to, jak bychom mohli tyto moderní průzkumné metody aplikovat na Kubě. Vnukl jsem mu myšlenku, že k tomu by bylo zapotřebí vybrat několik vhodných expertů, kteří by byli schopni působit v celé šíři oboru a vzájemně úzce spolupracovat jako tým. Bylo by dobré, aby jich bylo tak asi pět a vůbec by bylo nejlepší, abych byl pověřen jejich výběrem a na Kubě jejich vedením. Znalost španělštiny jsem u nich považoval za samozřejmost.

Agnelio Perez tomu naslouchal a slíbil, že se pokusí tuto myšlenku na ministerstvu stavebnictví v Havaně prosadit. Po měsíčním pobytu na mém pracovišti odletěl do Havany. Začátkem roku 1978 přišel z kubánské strany požadavek

Expertní posouzení přehradního místa na řece Agabamě v pohoří Escambray v roce 1977 znamenalo další krok k navázání úzké spolupráce v oblasti energetické výstavby.

na pět expertů do vedoucích funkcí pro různé specializace našeho oboru s tím, že doporučují, abych pracovní tým připravil. Jednalo se o obsazení míst hlavních poradců ministerstva stavebnictví pro inženýrskou geologii, hydrogeologii, geotechniku, mechaniku hornin a zemin se zaměřením na přehrady a geofyziku. Ihned jsem se tohoto úkolu ujal a začal tým připravovat. Viděl jsem v tom naději, že se podaří poprvé v historii spolupráce s Kubou vytvořit komplexní tým odborníků, schopných řešit ty nejnáročnější odborné úkoly. Experty jsem navrhnul, byli schváleni a připravil jsem harmonogram jejich odjezdu. Můj odjezd jsem naplánoval na léto roku 1978 jako poslední. Chtěl jsem pohlídat, aby nedošlo k nějakým záměnám z protekce, neboť to by celou myšlenku týmové spolupráce pokazilo a jistě dobrý záměr by byl ohrožen. Všichni experti odjeli přesně podle mého harmonogramu, což byl na tu dobu jev nevídaný. Ve většině případů se vždy předtím objevily nějaké „zdržovací“ důvody. Někdy odjezd trval i celý rok, v mnoha případech z něj i sešlo. Třeba proto, že kubánská strana mezitím ztratila trpělivost a místo buď zrušila, nebo obsadila někým jiným, třeba ze Sovětského svazu, nebo z Bulharska. Zahraniční experti z jiných zemí než uvedených v našem oboru inženýrské geologie a geotechniky na Kubě nepracovali. Odletěl jsem tedy v roce 1978 jako poslední z vybraného týmu. Spolu se mnou letěla i moje tehdy třináctiletá dcera, která se na Kubě stala studentkou sovětského gymnázia. Po osmnáctiletém úsilí stát se zahraničním expertem na Kubě se můj sen splnil. Na letišti mě očekával Agnelio Perez.

Tvrdé začátky

Po příletu na Kubu jsem nastoupil na místo hlavního poradce ministerstva stavebnictví pro inženýrskou geologii a související obory. Mým úkolem bylo řídit po odborné linii nejen československé, ale i bulharské a sovětské poradce. V zápětí nato mě jmenovala Polytechna Praha koordinátorem československých expertů, pracujících na Kubě ve stavebnictví. Bylo jich zde v různých stavebních specializacích na kubánských ministerstvech a podnicích něco kolem třiceti. Koordinátoři byli čtyři. Kromě stavebnictví to byl ještě koordinátor cukrovarnického průmyslu, další pro strojírenství a energetiku a nakonec poslední pro pedagogiku. V roce 1978 pracovalo na Kubě v různých odvětvích asi 130 československých odborníků. Jakmile jsem se trochu s prestižní, ale neplacenou prací koordinátora seznámil, spojil jsem se s několika stejně smýšlejícími lidmi a začali jsme postupně narušovat strnulé byrokratické schéma schůzování zaběhnuté v československé kolonii koncem sedmdesátých let. Fungoval zde velmi podivuhodný systém. Všichni českoslovenští experti byli pověřeni tolika uměle vytvořenými funkcemi, že jim nezbýval čas na odbornou práci, za niž byli kubánskou stranou placeni. Byl to hotový „kocourkov“. Kubáncům to kupodivu nevadilo. Ale my jsme přijeli na Kubu odborně pracovat a ne schůzovat. Domluvili jsme se a napadli tento systém schůzování, spočívající v tom, že každý expert měl několik politických či společenských funkcí a navíc, skoro každý den byla nějaká schůze nebo kulturní akce či sportovní utkání. Všichni jsme se zaměstnávali navzájem a na poradenskou či jinou odbornou činnost nezbýval čas. A běda, když někdo musel odjet služebně mimo Havanu a nepřišel na schůzi či

Na Kubu jsem přijel v roce 1978 pracovat jako poradce v dcerou Violou. První tři měsíce po příjezdu jsme bydleli v havanské čtvrti Coronela, kde byla poblíž nádherná tropická zahrada.

školení či na nějakou kulturní akci. Tato situace byla neúnosná a ponižující.

Již během mého prvního roku ve funkci koordinátora stavební sekce se podařilo tyto aktivity omezit na minimum a konečně měli experti prostor k vlastní práci, na niž byli vysláni a za niž byli placeni a která přinášela jak užitek pro kubánskou stranu, tak naše uspokojení. Co se však nepodařilo prosadit, bylo zvýšení platů pro experty. Výše jejich platu byla stanovena vzájemnou mezivládní dohodou již v roce 1960 a od té doby se nezměnila. A psal se rok 1979. Průměrný plat experta dosahoval asi 220 peso „nacional“, tedy národních peso, které byly na Kubě běžné v oběhu. Mohlo se za ně nakupovat jen v kubánských obchodech a v obchodě určeném pro experty, kde existoval přidělový systém. Pracovníci obchodního oddělení a velvyslanectví byli proti nám ve velké výhodě, protože byli placeni směnitelnými peso, tzv. „peso convenio“, a mohli za ně nakupovat v diplomatické prodejně. Byla to v podstatě obdoba našeho Tuzexu, kde se nakupovalo za bony a za devizy a kde byl vždy dostatek zboží. Srovnávat, kolik bylo 220 peso „nacional“ v československých korunách, nemá žádný smysl, protože šlo o měnu, která nebyla směnitelná. Podstatné bylo to, že 220 peso nestačilo k normálnímu životu. Proto jsme se všichni čtyři koordinátoři dohodli s delegátem Polytechny, že využijeme návštěvy generálního ředitele Polytechny na Kubě a přesvědčíme ho o nutnosti jednat s kubánskou stranou o úpravě platů. Spočítali jsme mu, že kdyby rodina s dvěma dětmi kupovala jen nezbytné nápoje, tolik potřebné v tropickém klimatu, a jen některé základní potraviny, nezbude již ani jedno peso na provoz automobilu, na nájemné bytu a na výlet na pláž či jinam alespoň jedenkrát za měsíc. Při stanovení těchto zcela běžných životních nákladů nám výpočtem tzv. „spotřebního koše“ vyšlo, že je třeba zvýšit plat experta alespoň na 550 peso měsíčně. S tímto výsledkem jsme v naději na lepší časy seznámili generálního ředitele. Jeho reakce však byla nečekaná. Místo vstřícnosti a snahy o pochopení těchto, pro experty nedůstojných životních podmínek, zvýšeným hlasem zareagoval:

„Tak víte co, páni koordinátoři? My to obrátíme a žádám já vás, abyste mi prokázali, jak jste mohli doposud žít bez těch chybějících tři sta peso. Tak na to se řádně připravte!“

Tím naše snahy o zlepšení finanční situace expertů skončily. Přestali jsme si dělat vnitřní zábrany a začali zasvěcovat nově přijíždějící experty do tajů kubánského modelu podnikání. Já jsem byl vlastně také nový, a tak mě po tomto neúspěšném jednání služebně starší kolegové poučili, jak na to. To jsem již vlastně třetí měsíc žil na pokraji životního minima a nechápavě pokukoval, jak již zkušenější experti popíjejí na pláži v žáru tropického slunce jedno pivo za druhým. Nebylo mi jasné, kde na to berou peníze, když mě mzda sotva stačí na skromnou stravu a nájemné. Bydlel jsem s dcerou v třípokojovém bytě na Coronele, jídla, co bylo na přiděl, byl dostatek. Mělo to jen jeden háček. Chyběly peníze na vybrání celého stanoveného přídělu, zejména tolik potřebných nápojů, ovoce a sovětských zele-
ninových a masových konzerv.

Ale již brzy mě čekalo překvapivé odhalení celého „ekonomického modelu fungování“. Pochopil jsem, že příděly potravin pro experty jsou proto poměrně vysoké, aby bylo možno přebytky zásobovat „vyvolené“ a tím získat prostředky na vybrání celého přídělu. Konečně jsem se stal „plnohodnotným expertem“.

*Jedním z mých
nejdůležitějších
úkolů byla
poradenská
činnost
v provincii
Oriente.
Katastrofální
sesuv při
výstavbě
přehrady Guiza
velmi zbrzdil
tempo výstavby
vodního díla.*

Experta spasitelské poslání

Byli takoví, kteří již před odjezdem na Kubu o spasitelském poslání experta neuvažovali. Přece nebudou plýtvat energií tam, kde to není smysluplné. Dopředu pochybovali o tom, že by mohli být pro Kubu nějakým odborným přínosem. Ale těch nebylo mnoho a ani já jsem mezi ně nepatřil. Ale byli i takoví, kteří za to nemohli, že nebyli pro spasitelské poslání svým lidským a odborným potenciálem předurčení. Třeba hlavní

sovětský poradce Volod'a. Sice vzhledem k mému vedoucímu postavení hlavního poradce mi podléhal, ale také podléhal kubánskému vedení a přitom nepodléhal nikomu. Když po něm bylo požadováno, aby zpracoval normu na geotechnický průzkum pro přehrady, sdělil, že Moskva mu nařídila, aby zpracoval normu pro silnice. Ta již ale byla na Kubě hotová a nikdo novou nepotřeboval. Tak ho nechali dva měsíce dělat normu pro silnice, a protože to napsal rukou a v ruském jazyce, strčili to pak do šuplíku a již se na to nikdo nikdy nepodíval. Potom zase chtěli po něm jinou normu a on zase dělal po svém, jak říkal, dle příkazů z Moskvy. A tak jsme se rozhodli, že to vyřešíme šalomounsky a budeme ho posílat do terénu na kontrolu prací v provinciích. Předpokladem k tomu ovšem bylo, že se naučí alespoň trochu španělsky. To již byl v Havaně půl roku a uměl říkat:

„Buenas días, campanera“.

To říkal mužskému osazenstvu. Nikdy se nenaučil říkat „o“, a tak místo „campanero“ říkal stále „campañera“, tedy používal nechtěně ženského rodu. Kubánci to z počátku nechápali

a domnívali se, že buď je považuje za ženské, nebo za homosexuály, nebo si z nich dělá legraci.

Jednou jsem ho pozval na večeři. Slušelo se to. Byl to přece můj odborný kolega. Seděl hned vedle mé kanceláře na ministerstvu stavebnictví. Když přišel vrchní a ptal se ho, co bude pít, prokázal na jedničku svoje „znalosti španělštiny“, když suverénně řekl:

„Yo querer jugo de pinga“.

Správně to mělo být: „Yo quiero jugo de piña.“

Číšník, který nás obsluhoval, byl zřejmě homosexuál, neboť při odpovědi Volodi na otázku, co bude pít, zbystřil pozornost. Volodě si totiž se svojí špatnou španělštinou objednal nektar z pánského přirození, místo ananasové šťávy.

Každý poradce, aby mohl radit, však musí umět místní jazyk. Kubánské vedení tedy rozhodlo, že Volodě musí studovat na univerzitě španělštinu. Vždyť to je hlavní sovětský poradce na ministerstvu. Po asi dvou týdnech mi četl domácí úlohu a bylo mi ho opravdu líto. Jazyk měl úplně zkoprnělý a pochopil jsem, proč vlastně neumí dobře ani rusky. On totiž byl Ukrajinec z Kyjeva. Po měsíčním studiu španělštiny se psychicky zhroutil a musel toho ze zdravotních důvodů nechat. Jenže kontrakt měl na čtyři roky a ten nebylo možno bez souhlasu sovětské strany zrušit. Bylo tedy třeba nějak ho využít. A tak jsme ho posílali do provincie Camagüey na kontrolu terénních prací na několika běžících stavbách. Byla to vždy pracovní cesta na jeden týden. Ředitel závodu v Camagüey pro něho vždy poslal auto, ubytovali ho v hotelu blízko letiště a nechali ho tam celý týden. Pak pro něho zase přijeli, naložili ho do letadla a poslali do Havany. To vůbec nebyl špatný nápad. A tak jsme ho potom posílali na kontrolu terénních prací i do jiných provincií.

Musím říci ke cti všech československých expertů, že se naučili obstojně španělsky velmi rychle. Již za tři čtyři měsíce se s nimi mohlo uvažovat při jakýchkoliv náročných pracích, kde se museli domluvit španělsky. Mým úkolem bylo i doporučovat další experty na různá místa v oboru inženýrské geologie a příbuzných oborů. Protože jsem kladl důraz na vysokou odbornost a morální kvality příjíždějících